

KRÖNIKAN DEN 5 DECEMBER 2007

Introduktion

Krönikan är avsedd att bli ett fast inslag på den här Geneticas Hemsida och kommer att behandla olika frågor om avel med hundar och andra sällskapsdjur. Målsättningen är att förnya materialet med en till två månaders mellanrum för att ge tillfälle till frågor och svar kring den information som krönikorna innehåller. Frågor kan ställas under fliken Forum på den här webb-platsen där också svaren kommer att redovisas. Temat för den första krönikan blir korsning för att upprätthålla mental och fysisks hälsa i raser som skadats illa av för långt gående inavel.

KORSNING FÖR BÄTTRE HÄLSA

Det är inte min avsikt att här bedriva någon allmän propaganda för korsning inom hundaveln av det enkla skälet att hundavelns struktur lämpar sig mycket lite för systematiska korsningsprogram av det slag som tillämpas inom ekonomisk husdjursavel. Systematisk korsning kräver tillgång till relativt stora populationer av rena raser där själva grunden för avelsarbetet inte äventyras av att ett stort antal djur produceras i korsning. De mycket varierande önskemålen från valpköpare om hundar av olika storlek, exteriör typ och med varierande mentala förmågor och krav på omvårdnad kan bara tillgodoses genom systematisk avel i grupper av djur där uppfödarna enats om en gemensam målsättning – kort sagt bara i systematiserad rasavel.

Det innebär inte att rasavel är problemfri. Ett märkligt förhållande är att målen för aveln i många raser är mer inriktade på att tillfredsställa tävlingsintresset bland uppfödarna är valköparnas faktiska önskemål om friska och mental välfungerande hundar. Man kan vara rätt säker på att man aldrig får svaret från en enskild valpköpare att det bästa med hans eller hennes hund är att den är på pricken lik varje annan hund av samma ras. Ändå är det dominerande avelsarbetet inriktad mer på standardisering än att skapa unika individer. Det är mycket sannolikt att det är denna långtgående standardiseringssträvan inom enskild raser som driver på den explosiva ökningen av antalet raser och rasvarianter. Det ger ökade möjligheter för valpköpare att skaffa sig de särpräglade hundar som flertalet i själva verket önskar. Samtidigt medför denna rassplittring det enskilt största problemet inom hundaveln – avel i alltför små djurgrupper med oundvikliga inavelsskador som följd. Det är inte alls så att det är några okontrollerbara yttre makter som skapar de genetiska problem som får allt fler att hoppas på enkla om än dyra lösningar med DNA-testning för att befria raser från ärftliga sjukdomar och defekter. Det finns inga naturliga tendenser för sådana skador att sprida sig i en djurstam. Tvärtom är det så att skador i gensystemet är självgallrande under naturliga betingelser. Spridningen av genetiska problem i hundraser är därför helt och hållet effekten av avsaknad av eller briser i planeringen av aveln. Genetiska skador av det slaget kan inte rättas till med hjälp av aldrig så sofistikerade avelsindex eller omfattande DNA-analyser. Det är själva grunden för aveln som måste reformeras.

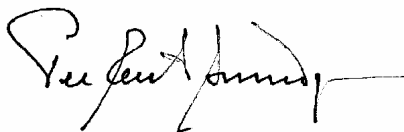
Inga uppfödare kommer någonsin att kunna rensa en hundras från skadade gener. Det går helt enkelt inte att genom jakt på enskilda defektgener kontrollera vad som händer i ca 30 000 genpar där dessutom skador hela tiden nybildas. Dessutom blir det snabbt orimligt dyrt när man väl lyckats sänka frekvensen av en skadad gen till låg nivå. Ingen kommer att ha råd att låta testa 100 hundar för att kanske hitta en enda anlagsbärare. I det skedet måste man ge upp och acceptera att det ändå finns anlagsbärare kvar i rasen om än i låg frekvens. Därmed finns också den risk för överanvändning av avelsdjur som blivit så tydlig med tiden. Man kommer aldrig att kunna lita på att något enda djur är helt fritt från för rasen skadliga gener. Avelsarbetet måste därför bedrivas så att inga sådana gener har någon rimlig chans att försökas i rasen. För det krävs vare sig omfattande teoretiska system för avelsplanering eller dyrbara analyser av enskilda hundars gensammansättning.

Vilda arter drabbas bara av genetiska skador när de hamnar i situationer som liknar modern avel med sällskapsdjur – avel i begränsade djurgrupper där alltför stark inavel inte längre går att undvika. Genom årmiljonernas lopp har naturen utvecklat en rad enkla och praktiska skyddsmekanismer mot genetiska skador på enskilda individer trots att enskilda genskador inte kan undvikas. Under fliken läshörnan på den här webb-platsen finns en artikel som beskriver några av de mekanismerna. Det är genom att lära sig hur de skyddsmekanismerna fungerar och arbeta med dem i stället för mot dem som hundavelns problem kan lösas och de **"... mentalt och fysiskt sunda, bruksmässigt, jaktligt och exteriört fullgoda hundar"** kan skapas som eftersträvas enligt ändamålsparagrafen i Svenska Kennelklubbens stadgar.

När nu skador ändå har inträffat och man vill komma ur de problem som raser har hamnat i kan ändå i vissa fall ett återställande av rimlig ärftlig variation genom korsning mellan rasvarianter eller typ- och funktionsmässigt närbesläktade raser vara en lösning. Projekt av det slaget pågår och andra diskuteras. Det finns dock en betydande risk att man förvärrar situationen genom att bädda för helt onödiga konflikter. Om man inför omfattande regelsystem med dispensförförande och ingående förhandsanalyser av eventuella effekter innan provparningar får utföras så bromsas i själva verket möjligheterna till att finna vettiga lösningar. Man kan diskutera i det oändliga om enskilda individers lämplighet utan att finna någon gemensam lösning. I stället för att lägga hinder i vägen för att i praktiken testa olika lösningar borde vägen vara så öppen som möjligt för enskilda initiativ så länge man använder sig av stamboksförda hundar och registrerar valpar i det X-register som finns sedan gammalt. Inga hundar gör någon skada i X-registret. Det är först när de skall tas därifrån för att eventuellt godkännas som rasrena som gemensamma kontroller kan behövas om man vill bevara rastypiska egenskaper. Uppfyller hundar i X-registret rimliga krav på rastypiskhet bör de därefter föras ut ur X-registret till det officiella rasregistret senast i andra korsningsgenerationen. Dröjer man längre än så blir nyttan av hela arbetet med att restaurera raser liten. Alltför lite nya gener tillförs med korsning om man först skall invänta flera generationer av återkorsning till någon av ursprungsraserna innan hundar accepteras som rasrena.

Framgångsrik avel med sällskapsdjur är i första hand beroende av enkelhet och konsekvens i aveln där både nära samarbete mellan uppfödare och den enskilde uppfödarens egen bedömning av vad som är vettigt att göra måste ges betydande utrymme. Det går inte att utan vidare tillämpa de effektivitetsinriktade avelssystem som dominerar den ekonomiska husdjuraveln. En huvudorsak till det är att den viktigaste egenskapen av alla hos sällskapsdjur är deras anpassningsförmåga som familjemedlemmar. Vi har inga bra sätt att mäta viktiga mentala egenskaper av det slaget. Ingående kunskaper om de enskilda hundarnas sätt att fungera i relation till människor kan egentligen bara inhämtas genom daglig samvaro och inte i tester. Det är därför viktigt att avelsarbetet och dess planering ges sådana utformning att det inte förhindrar eller avskräcker uppfödare från att lita till sitt eget omdöme och från att ta egna initiativ. Sådana öppna system ger visserligen tillfällen till många felbedömningar. Samtidigt ger de utrymme för den kreativitet och skaparlust förutan vilken inget avelsarbete med målsättning att skapa goda sällskapsdjur kan bli framgångsrikt.

Sprötslinge den 4 december 2007

Per-Erik Sundgren